

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ФРАНЦІЇ

На порозі ХХІ століття стало очевидним, що сучасні школи перебувають під дедалі зростаючим і більш прямим впливом соціального розвитку, ніж це було недавно. Вже не тільки вчені, а й широка громадська думка констатують той факт, що сучасна європейська школа ‘перестала бути суто педагогічним середовищем’ і дедалі все більше перетворюється ‘на систему, яка відкрита для навколишнього світу’. [5, с. 90]

Розбудова єдиного європейського освітнього простору, гармонізація національних систем освіти, зокрема, педагогічної, в умовах розвитку ринку освітніх послуг актуалізують проблеми еквівалентності кваліфікацій, навчальних курсів, дипломів, свідоцтв тощо. А це, в свою чергу, викликає стрімкі процеси стандартизації педагогічної освіти на європейському континенті, наочним прикладом яких є ХХХ щорічна конференція Європейської асоціації педагогічної освіти “Вчителі і викладачі педагогічних навчальних закладів: стандарти розвитку” (Амстердам, 2005 р.).

Серед провідних проблем для обговорення винесено наступне: 1) роль стандартів та контроль якості підготовки та діяльності вчителів; 2) спонукання і заохочення до професійного удосконалення майбутніх і працюючих учителів; 3) стандарти підготовки викладачів педагогічних навчальних закладів.

Актуальність даної статті заключає у тому, що потреби інтеграції України до європейського та світового освітнього простору зумовлюють необхідність розв’язання ряду складних проблем щодо модернізації професійної підготовки вчителя іноземної мови і сфери педагогічної освіти в цілому.

Метою дослідження є аналіз процесу моделювання професійної компетентності викладачів іноземної мови в університетах Франції. Значний інтерес для вивчення процесів стандартизації професійної педагогічної освіти на європейському континенті викликає Франція як батьківщина цінного історичного досвіду підготовки вчителів та сучасних інноваційних пошуків і стратегій. У 90-х

роках XX – на початку XXI ст. шкільна та педагогічна освіта в цій країні зазнали масштабних радикальних змін, інструментом яких стали стандарти.

Система освіти цієї країни завжди перебувала у полі зору вітчизняних та зарубіжних дослідників. В останнє десятиріччя з'явилися нові напрями досліджень, пов'язані з історією та сучасними трансформаційними змінами в різних галузях системи освіти, а саме: система освіти у Франції (Г.Єгоров, К. Корсак, І. Охрименко, А. Шевченко); гуманітарна освіта Франції (О.Гаврилюк, Ж.П. Гішар); громадянська освіта у школах Франції; преподавательский состав професійних шкіл Франції (Л.Гурье, Б. Вульфсон); ресурсне забезпечення інформацією педагогічних кадрів у Франції (І. Жуковський); початкова школа Франції у XXI столітті та нові тенденції і підготовці вчителів Франції (Л. Зязюн, В. Минько); навчання іноземних мов в університетах Франції (А. Крупко); соціалізація шкільної молоді засобами громадянської освіти у Франції та формування змісту навчальних програм для сучасних французьких коледжів (Н. Лавриченко). У центрі уваги французьких педагогів знаходяться дослідження педагогічної майстерності вчителя. Французькі педагоги і психологи (Д. Косте, Д. Леман) провели опитування і вивчили думку 375 12-13- літніх підлітків в одній із середніх шкіл Франції про те, що робить учителя іноземної мови хорошим.

Було виявлено 10 компонентів, як елементів гарного навчання: 1) створення атмосфери розслаблення і задоволення на заняттях; 2) постійний контроль на заняттях; 3) пояснення матеріалу в цікавій і мотивованій формі; 4) забезпечення умов таким чином, щоб учні розуміли роботу; 5) роз'яснення того, що учні повинні робити і чого вони повинні досягти; 6) знання того, що варто очікувати від учнів; 7) допомога учням у скрутних ситуаціях; 8) сприяння пробудженню в учнях самоповаги; 9) розвиток особистих, зрілих відносин з учнями; 10) демонстрування особистих талантів чи знань. [6, с.21]

При складанні висновку результатів даного дослідження, автори виявилися перед дилемою, хоча вони і визначають ці елементи терміном '*майстерність*', але не можуть зробити простих вказівок чи узагальнень про те, як найбільш ефективно перетворити складні знання в керівництво до дії. Нам здається корисною спроба створити модель такого поняття як '*хороший учитель*'.

Безліч прикладів подібного роду підходів було представлено на конференції, що була організована Центром наукових досліджень навчання й інновацій у Парижі в 1989. Головна думка, що пронизує всі роботи на цю тему – це те, що центральним компонентом мотивації навчання є власні почуття учня: компетенція і самоорганізованість, що найкраще набуваються за допомогою вироблення власних вирішень проблем.

Для французьких конструктивістів як зміст будь-якого уроку, так і спосіб його реалізації є частиною особистості кожного педагога індивідуально. Тут дуже важливо, що стосується педагогів, стати більш обізнаним у відношенні до своїх переконань і тих шляхів, що допомагають їм усвідомлювати навколишній світ, особливо їхнє ставлення до питань освіти, виховання і навчання.

У сучасних умовах розвитку всіх сфер життєдіяльності особлива увага приділяється діяльності педагога, що веде за собою своїх учнів по шляху удосконалення умінь і навичок і набуття знань. Ціль дослідження – проаналізувати основні особливості успішності педагогічної діяльності сучасних педагогів у різних сферах навчального процесу. Викладачі іноземної мови повинні усвідомлювати, що вони самі змінюються під впливом своїх учнів, і що їхні слова, дії, поведінка, взаємодія формують частину осмислення інформації кожного студента індивідуально. Отже, існує глибоко укорінене переконання в тому, що вивчення іноземних мов буде в більшій мірі переважати на заняттях, за особливу методику, чи навчальний посібник, котрих студенти дотримуються. Якщо викладач є педагогом, що постійно еволюціонує у світ нових знань свої переконання про мову, про те, як йому навчати, або про освіту в цілому, то вирішальним моментом є той факт, що викладачі повинні спочатку зрозуміти і висловити свої власні теоретичні перспективи.

Психолог Р.Рейган пропонує розглядати студентів метафорично: 1) тих, що чинять опір; 2) сховище; 3) сировина; 4) партнери; 5) дослідники-індивідууми; 6) демократичні дослідники. Він розглядає ці градації в контексті, що відбиває силу взаємовідносин між викладачем – учнем. Отож, при перших трьох визначеннях переважає викладач. У той час, як у трьох останніх в активний процес поступово втягуються студенти. Визначаючи студентів як тих, що чинять опір, вважаючи

студентів людьми, що не хочуть діяти певним чином, але роблять так, тому що вони такі споконвічно, – головний постулат міркувань ученого. [2]

Навіть у найлегшій формі переконання, що студенти не почнуть займатися без наявності в них, за висловом Д. Брунера, "волі вчитися", підводить нас до тієї точки зору, що навчання – це природний процес. [3]

Навчання, звісно ж, неможливо ізолювати від пізнання. Питання про те, що робить викладача успішним педагогом, повинно бути обов'язково пов'язане з тим, як і якою мірою студенти навчаються і для чого точно необхідно це навчання. Це важливо не тільки для викладачів іноземних мов, але і для інших педагогів.

Спочатку ми досліджували деякі з цих особливостей, що складають поняття 'гарний учитель', перш ніж розглядати альтернативні проекти.

У своїй роботі «*The Essence of Good Teaching*» С. Єриксон описує дослідження, при якому аналізується точка зору вчителя й адміністратора про вчителя. Висновок, отриманий у результаті цього дослідження, був наступним: "Видатний педагог повинен бути а) надихаючим викладачем, якому цікаві студенти; б) активним ученим, якого поважають рівні йому по інтелекту; в) професіоналом, що ефективно організовує сам процес навчання; д) і тим, хто доступний як студентам, так і своїм колегам". [7, с.125]

Це одне з багатьох досліджень, у якому дані різні особисті характеристики хороших педагогів і де різноманітні форми поведження вчителів пов'язані зі значним навчальним результатом, таким як тестування.

У результаті було визначено сім ключових факторів, що сприяють ефективному навчанню іноземних мов: 1) ентузіазм учителя; 2) різноманітна активність під час уроків; 3) поведження на заняттях, орієнтоване на результат; 4) вдячність і стимулювання студентських ідей; 5) наявність критики; 6) використання структурних компонентів на початку і протягом занять; 7) керівництво відповідями студентів. Практично всі ці складові носять відкритий характер для різноманітних інтерпретацій, тому що в реальному світі хороші вчителі бувають різними, з яскравими індивідуальностями і своєрідними способами викладання. Вони походять з різних країн і носять на собі відбиток різних культур. Тому передбачається, що

вони будуть працювати по-різному, відповідно до їх індивідуальності та навчальної ситуації.

Як педагоги, ми не просто відчиняємо двері до знань, ми самі являємо собою або навіть втілюємо в собі цілий навчальний план. Крім того, викладачі повинні усвідомлювати, що вони самі змінюються під впливом своїх студентів, і що їхні слова, їхні дії поведінка взаємодія формують частину осмислення інформації кожного студента індивідуально. [8, с.70]

За словами М.Постіка і де Д.-М. Кетеля «дослідження мають аналізувати те, що реально відбувається у класі в процесі педагогічної взаємодії» для визначення способів підвищення результативності навчального процесу. [10, с.14]

М. Бирам вважає, що педагогічні процеси повинні вивчатися у міцному зв'язку з іншими системами у соціологічному, психологічному, етнологічному та інших контекстах. [4]

Відомий французький педагог-дослідник Г. Мьяларе, який розробив концепцію сучасної професійно-педагогічної підготовки вчителів у Франції, підкреслює, що педагогічна теорія має спиратись на практику і вважає, що справжній професіонал розглядає практику як дослідник і теоретик. Саме тому, на нашу думку, вчитель повинен аналізувати власну діяльність з метою її вдосконалення. [9, с.220]

П. Перье в науковій праці «Підготовка вчителів. Між теорією і практикою» визначає, що дослідження означає: «а) бажання зрозуміти, з'ясувати, відкрити приховані механізми, причини взаємозалежності; б) відкрити задачу креативного характеру з непередбаченим результатом, стимулюючи загадку, розумову пригоду; в) винахід або пристосування методів спостереження і аналізу; д) аналіз думок, вирішення соціопізнавальних конфліктів». [11]

Професійна підготовка вчителів, зокрема викладачів іноземних мов, розглядається як: 1) соціокультурний феномен, що є автономною цілісністю, має свою внутрішню організацію і послідовно здійснює реалізацію покладених на нього функцій; 2) національна система підготовки педагогічних кадрів, яка є синтезом різних (за метою, структурою, змістом) моделей та систем підготовки спеціалістів-педагогів; 3) підсистема національної системи педагогічної освіти, що виконує

функцію її базової ланки і за поширеним на Заході визначенням називається «базовою педагогічною освітою». [1]

М. Альте дотримується думки, що аналіз практики має поєднувати логіку знань і логіку практичної діяльності. Науковець підкреслює важливість вивчення наук про освіту і досліджень в галузі педагогіки в підготовці майбутніх вчителів.

Французька педагогічна школа протягом останніх 30 років розвивала методи узгодження теорії з практикою. Головною ідеєю методів, які активно застосовуються в освіті майбутніх вчителів у Франції, є ствердження того, що робота вчителя має бути осмислена через дію: «Педагогічна дія має спиратись на осмислену і проаналізовану практику, а не на уподібнення теоретичних занять або імітацію професійних жестів визначних вчителів-професіоналів». [2, с.23]

Професійна компетентність вчителя іноземної мови пов'язується з трьома конкретними полюсами професійних знань: 1) знання дисципліни, з викладання якої спеціалізується майбутній вчитель; 2) знання, що стосуються управління процесом пізнання; 3) знання щодо системи освіти. Передбачається підвищення рівня підготовленості майбутнього вчителя іноземної мови з теорії педагогіки, формується новий зміст дисциплін психолого-педагогічного циклу з урахуванням досвіду в системі підготовки вчителя. Досвід професійної підготовки вчителів іноземних мов у Франції буде корисним як для методології навчання іноземних мов, так й для удосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах педагогічної освіти України. Таким чином, в результаті нашого дослідження можливо сформулювати основні положення моделі професійної компетентності викладача іноземної мови, які відображають загальні тенденції професійної підготовки у вищій педагогічній системі Франції:

Базова підготовка: а) комунікативні уміння; б) знання процесу пізнання; в) знання загальної психології; г) знання вікової психології; д) знання культурології; е) знання теорії педагогіки; ж) знання системи освіти; з) знання основної іноземної мови; 3) знання базових гуманітарних дисциплін.

Технічні вміння: а) знання комп'ютера; б) знання декількох іноземних мов.

Якості особистості: а) коректна дружлюбна поведінка; б) позиція громадянина; в) професіоналізм; г) педагогічна майстерність; д) мотивація та

ініціатива; е) самоконтроль; ж) креативне мислення; з) здібність щодо наукової праці; и) професійна спрямованість; к) гнучкість в методах навчання; л) здатність робить системно. (Мал. 1)

ЛІТЕРАТУРА

1. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: Монографія. – К.: Вища школа, 1997. – 180 с.
2. Altet M. France // European Journal of Teacher Education. – 1993. – Vol. 16. – № 1. – P. 21-33.
3. Bruner J. Towards a Theory of Instruction. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1966. – 478 p.
4. Byram M. Cultural Studies and Foreign Language Education. – Clevedon, Multilingual Matters. – 1989. – P. 56-57.
5. Cadre européen commun de référence pour les langues apprendre, enseigner, évaluer. Auteurs: Conseil de l'Europe Paris : Didier, 2001. – 191 p.
6. Coste D., Lehman D. Contenus, programmes et parcours. Etudes de linguistique appliquée. – 1995. – 45 p.
7. Erickson S. H. The Essence of Good Teaching. San Francisco: Jossey-Bass, 1984. – P.125-126.
8. L'école au coeur des cultures actes du 14e congrès de la FNAREN. Lille 1998. L'Erre : 2e trim. – 1999. – N°spécial. – 269 p.
9. Mialaret G. Methodes et techniques de formation des éducateurs, Profil d'éducateur-enseignant, Traité des sciences pedagogiques. – Paris: PUF, 1978. – P.45.
10. Postic M., De Ketele J.-M. Observer les situations educatives. Paris: PUF, 1988. – P.25.
11. Périer P. Devenir professeur des écoles enquête auprès des débutants et anciens instituteurs. Vanves : DPD, 2001. – 167 p.

Голотюк Олена Володимирівна – викладач французької мови у Херсонському університеті

Науковий керівник – Кнодель Людмила Володимирівна т. 434-2725.

